

מדינת ישראל

משרד החקלאות ופיתוח הכפר

החטיבה למחקר כלכלה ואסטרטגיה

תאריך: 14/8/2012

מחירי סחורות אוגוסט 2012

בהמשך לסקירה של שוק הסחורות לחודש יולי 2012 ובעקבות העלייה המדאיגה במחירי השוק מובאת סקירה לחודש אוגוסט בתוספת מידע כללי על המתרחש בשוק זה.

מזג האוויר:

חודשי מאי – יולי התאפיינו בתופעות של בצורות ועצירות גשמים במקומות אסטרטגיים מבחינת ייצור הסחורות החקלאיות. לא רק במערב התיכון של ארה"ב ישנה בצורת, הגרועה מאז 1956, אלא שהתופעות של מזג אוויר חם עם מיעוט גשמים לא פסח על אירופה המערבית, כולל צרפת, רוסיה, אוקראינה ומדינות אחרות. גם סין נפגעה מעצירת גשמים כמו גם קזחסטאן וגשמי המונסון הדלים בהודו פגעו גם בייצור הסחורות החקלאיות במדינה זו. לגבי חצי הכדור הדרומי הנמצא כרגע בתקופת החורף ישנם אינדיקטורים לכאן ולכאן, אולם יש סיכוי שבחלק מהמדינות יעשה ניסיון לייצר מעבר למתוכנן עקב הנתונים על כמות היבול של הגרעינים, המלאי הקטן וכמובן המחיר המאמיר והרווח שיצרנים יכולים לעשות בתקופה זו לעומת גידול מוצרים אחרים. ברור שבכל אזור שהוזכר לעיל יש ייצור של מוצרים שונים, אולם בכלליות אנו נמצאים בתקופה שבה יכולי כמעט כל הגרעינים עובר סוג של משבר, אולם אנו נמשיך להתמקד בתירס, סויה וסורגום המהווים את המרכיב המרכזי במזון בעלי החיים.

תנודתיות המחירים:

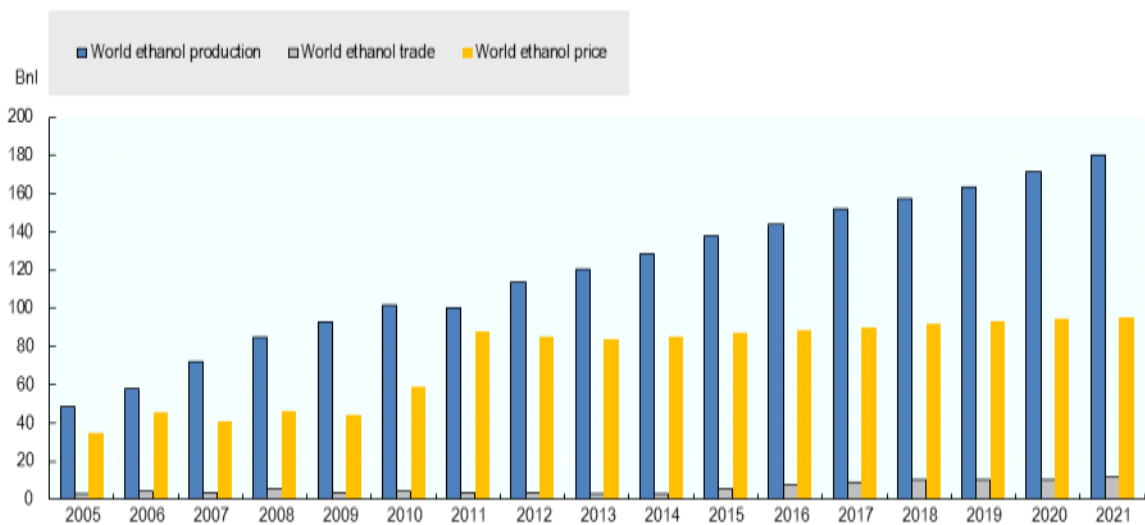
מזה מספר שנים שמחירי הסחורות החקלאיות מתנהגים בצורה תזזיתית. עליות מחירים וירידות מחירים עם תנודתיות חריפה לפעמים ללא הסברים מובנים. יש כמובן את ההסברים הפיננסיים שהסחורות החקלאיות הפכו כמו כל סחורה בבורסות העולם לאלטרנטיבת השקעה כמו מניות, מט"ח וסחורות אחרות. המצב רק מחמיר בשנים האחרונות עקב פתיחה של קרנות ייעודיות המשקיעות ב"סחורות רכות" וכן בקרנות למוצר ספציפי. כיוון שקרנות אלו מגנות על עצמם על ידי גידור השקעתם ההשפעה על מחירים של האופציות לתקופות השונות הופכות לפעמים לרכבות הרים בתנודתיות שלהם. זהו ההסבר הספקולטיבי של התנודתיות. ארגונים בינלאומיים שונים כמו ה – UNCTAD, WTO, OECD, FAO, קרן המטבע הבינלאומית והבנק העולמי התריעו לפני כשנתיים על הצורך לטפל בתנודתיות הרבה בסחורות אלו. שלא כמו סחורות אחרות לתנודתיות השפעה גדולה הן על היצרנים והם על הצרכנים וההשפעות האלו עלולות להביא לחוסר יציבות של ממשלות ומדינות. האביב הערבי החל למעשה בעקבות משבר המזון הקודם של שנת 2008 שבעקבותיו המשבר הפיננסי. הדוח הוכן לקראת מפגש G20 - בשנה שעברה, למותר לציין שמדינות ה – G20 התעלמו מההמלצה בדבר פיקוח על השוק הפיננסי והתעמקו רק ביתר שקיפות והקמת בסיס נתונים עולמי. גם בימים אלו שבו מתברר היקף הנזק ליבולים יתאספו נציגי המדינות לשיחות בנושא עליות המחירים של הסחורות החקלאיות, לא תהיה זו הפתעה רבה אם הם שוב יאמצו את ההחלטות שנלקחו בשנת 2011 עם תוספת זהירה של דאגה מפני משבר מזון כמו שהעולם חווה בשנת 2008.

כנראה שבהשפעת אותו הדוח ארגון ה-OECD הוציא לאחורונה נייר עבודה על ניתוח תרחישים לתנודתיות במחיר החיטה¹. מבלי להיכנס לעבודה בצורה מקיפה, המסקנות של העבודה הן:

1. עקב העלייה ברמת החיים עקומת הביקוש לחיטה הפכה לקשיחה יותר ומכאן שפחות רגישה לשינוי במחיר. מצב זה מאפשר לתנודתיות רבה יותר המשפיעה כמובן יותר על האוכלוסיות החלשות יותר מאשר על החזקות.
2. ככל שקיים מלאי גדול יותר של סחורה התנודתיות קטנה, לפחות עד למיצוי המלאי. כל זמן שההיצע והביקוש גדלים והמלאי נשאר קבוע האפקט של התנודתיות גדל (היחס בין הביקוש למלאי קטן).
3. החשיבות של שמירה על מלאי בין אם באמצעים פיננסיים, או הסכמים בין גורמים בעלי אינטרס שונה מבחינת מחיר, או כל מנגנון של מספר גורמים שיביא להפחתת האינטרסים של השוק לתגובות אלימות, כלומר מנגנונים של שקיפות בין אינטרסים. זו מטרה קשה מאוד להשגה בעולמנו אבל הוא ממחיש את החשיבות של מלאי ציבורי אופטימלי שתפקידו למתן את ההשפעות החיצוניות בשינויי המחירים.

דלק ביולוגי:

סביר להניח שבזמן הקרוב ישוב הוויכוח העולה מדי מספר שנים בנושא הדלק הביולוגי. מבלי לקבוע את יעילות הדלקים הביולוגיים בשימור על צמיחה ירוקה, על דבר אחד אין ספק, מדינות משקיעות לא מעט בהגדלת השטחים לצרכים של אנרגיה ובמרבית המקרים זה על חשבון שטחים לגידול מזון. העלייה החדה במחירי הסחורות יכולה לשנות מגמה זו, לפחות עד לירידה במחירים והגדלת המלאים. על פי הדוחות האחרונים של ארגוני ה-FAO וה-OECD² השוק של מתנול וביו-דיזל יגדלו בצורה ממשמעותית בעשור הקרוב.

OECD-FAO Agricultural Outlook 2012 - 2012

OECD-FAO Agricultural Outlook 2012 - 2012

היקף הייצור על פי התחזיות, שלא חזו את העלייה במחירי הסחורות השנה, יגדל משמעותית בין השנים 2012 - 2021. הייצור של אתנול יגדל מ - 98,219 אלף ליטר ל - 180,402 ואילו של ביו-דיזל יגדל מ- 21,332 אלף ליטר ל - 41,595, בעוד היקף הייצור של חיטה למשל יגדל מ - 1,134,118 אלף טון ל - 1,362,560. שוב יש לומר שנתונים אלו התבססו על תחזיות מאוד אופטימיות ששררו בשוק לפני כחצי שנה שאנו עומדים בפני עונה טובה ביותר של גידול סחורות רכות.

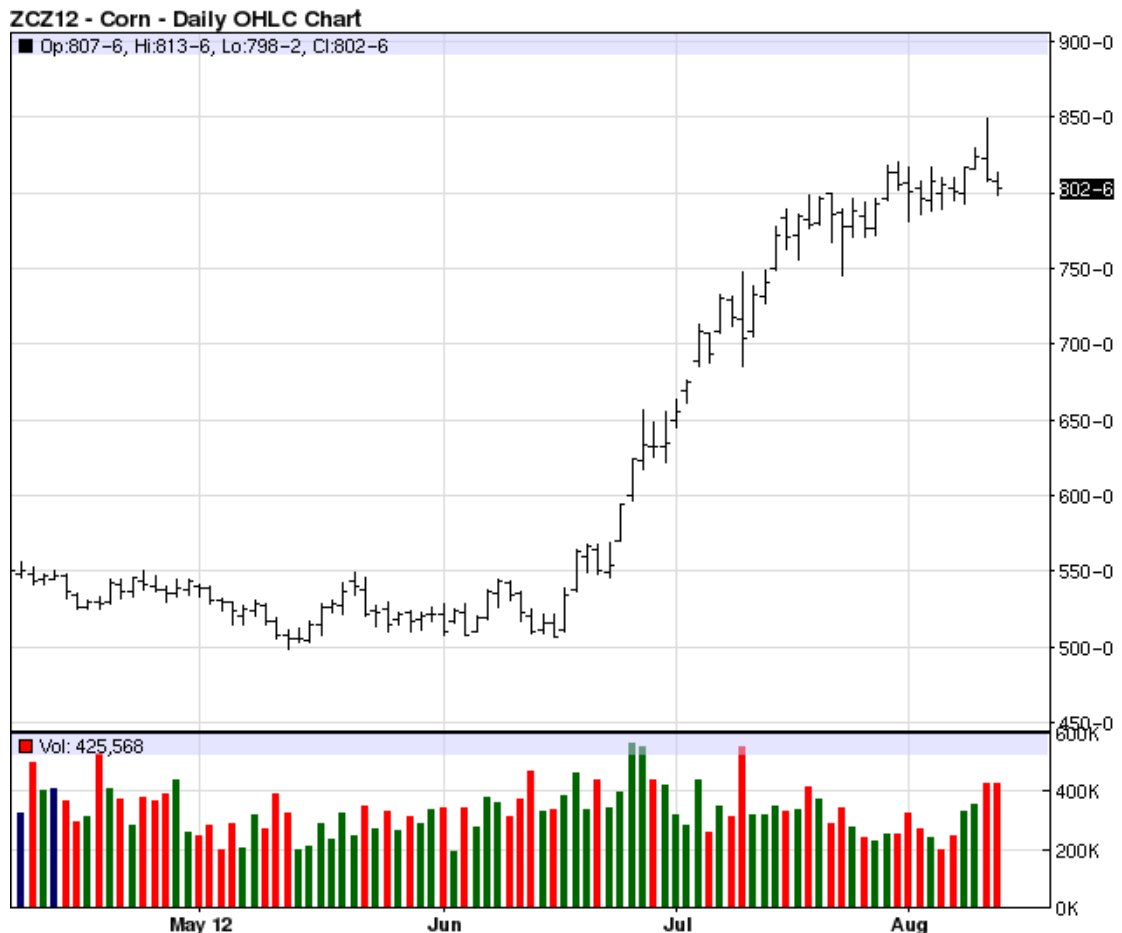
ומכאן לסקירה להתפתחויות במהלך חודש יולי, לאחר הקפיצה הגדולה שהתרחשה בסוף יוני ועד לאמצע יולי.

תירס:

כמות הגשמים שירדה בחודש יולי במערב התיכון הייתה מתחת למצופה. כתוצאה מכך היבול ואיכות התירס לעונה 2012/13 נמוכה מהתחזיות והאומדנים. הערכות למלאים העולמיים, על פי דוח משרד החקלאות האמריקאי, ירדו בחודש שעבר בסביבות 20 מיליון טון בסוף העונה, כאשר רוב הירידה מקורה בנתוני הגידול בארה"ב. על פי הנתונים התחזית לעונה ירדה מסביבות 330 מיליון טון ל - 273 מיליון טון תוך חודש, מצד שני עדיין המלאי העולמי בסוף העונה אמור לעמוד על 123 מיליון טון שהם 14% מהיצור ובערך 13.5% מהצריכה העולמית. גם נתוני המלאי של ה - IGC (international grain council) מראים נתונים די דומים:

	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	
				est	forecast	
MAIZE					02.07	26.07
Production	800	820	829	870	917	864
Trade	84	86	93	94	103	97
Consumption	785	822	844	870	910	878
Carryover stocks	146	144	129	129	137	115
year/year change	14	2-	15-	-		14-
Major exporters a)	52	51	38	37	47	26

מחיר התירס המשיך לעלות גם בחודש יולי, אולם בצורה מתונה יותר. על פי האומדן של משרד החקלאות האמריקאי המחיר החזוי למגדל בחודש אוגוסט עלה לבין 7.50 ל - 8.90 דולר לבושל, המחיר בחודש יולי נע בין 5.40 ל - 6.40 דולר לבושל כאשר בעונה הקודמת הוא נע בין 6.20 ל - 6.30 דולר לבושל. מכאן אפשר גם ללמוד על הצפי לעונה טובה שלה ציפו. המחיר לסגירת אופציה לתירס לחודש דצמבר היה בתאריך 13 לאוגוסט 8.07-6 דולר לבושל, זאת לעומת 7.46 דולר בחודש הקודם.

אנו רואים אם כך מגמה של התייצבות מסוימת במחיר התירס, אולם אין ספק שקפיצה של כ - 60% במחיר התירס מאמצע חודש יוני היא משמעותית ויהיה לה משקל גדול על עלויות מוצרי בע"ח. מצד שני קיימת סבירות שהייצור בכדור הדרומי יביא להתמתנות נוספת ואפילו ירידה במחירים, אולם קשה היום לעמוד על כמה שטחים יתווספו לגידול התירס למרות שעל פניו נראה שהגידול הופך למאוד כדאי לחקלאים בכדור הדרומי.

סויה:

נראה שמבחינת הסויה, אנחנו עברנו את השיא במהלך חודש אוגוסט. גם מחירי הסויה וכוספה עלו בחודש יולי באופן דרמטי, אולם בחודש אוגוסט החלה ירידה מתונה אמנם, אבל אפשר להבחין שבסויה עברנו את שיא המחיר. שלא כמו בתירס השינוי במלאי מחודש יולי קטן וכנראה שגם הפגיעה ביבולים בארה"ב פחותים מאשר ביבולים של התירס. בנוסף ארה"ב איננה המגדלת הגדולה ביותר של סויה ולכן ההשפעה על המלאי הגלובלי קטנה יותר.

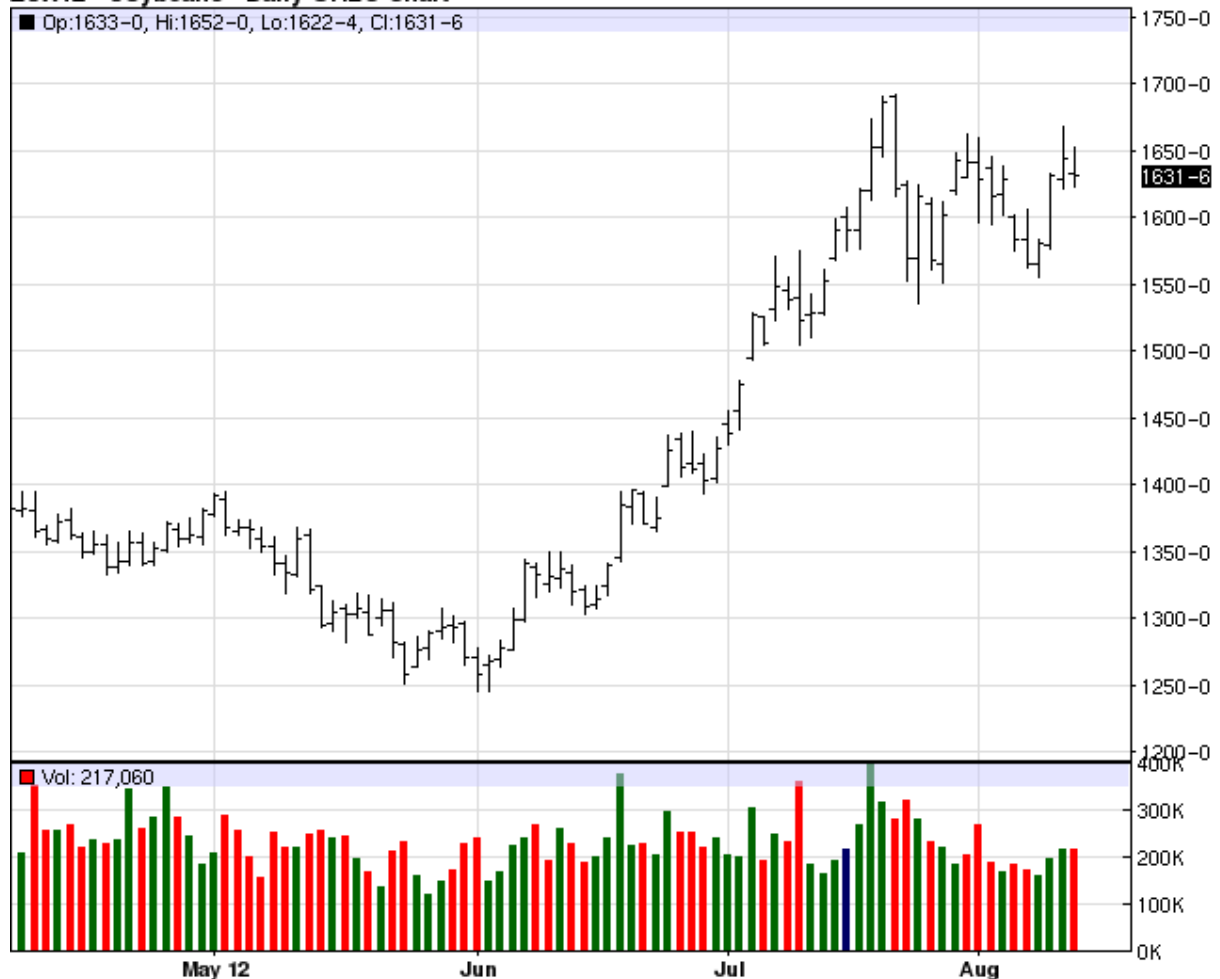
למעשה האומדנים לעונת 2012/13 מראים על התאוששות מהיבולים הנמוכים של העונה הקיימת למרות מזג האוויר. אחזור על שנכתב בסקירה הקודמת "נראה שעליה זו קשורה למגמה כללית של ספקולציות בתחום

הסחורות מאשר מצב של מחסור מתהווה" בנוסף כיוון שמחיר של סחורה אחת קופץ בצורה משמעותית, יתכן שצרכנים יעדיפו לרכוש מוצר תחליפי ובכך מאפשרים לעלות את המחיר לשאר המוצרים.

	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13
				est	forecast
SOYABEANS					
Production	210.9	258.3	266.1	236.9	266.4
Trade	77.3	93.3	91.1	90.5	96.4
					02.07
					26.07

מחיר הסויה כמו התירס עבר למדרגה גבוהה יותר. אם בעונת 2011/12 מעריך משרד החקלאות האמריקאי קיבל היצור 12.45 דולר לבושל, אז בחודש יולי המחיר שקיבל היצור נע בין 13 ל – 15 דולר לבושל ובחודש אוגוסט המחיר אף עלה לבין 15 ל – 17 דולר לבושל. מחיר הסגירה של אופציה לחודש נובמבר היה 16.33 דולר לבושל, גבוה מאשר לפני חודש, אולם נמוך מהשיא בתחילת חודש אוגוסט.

ZSX12 - Soybeans - Daily OHLC Chart

סורגום:

מאז הדוח הקודם גם מחיר הסורגום עלה מעל מחיר העונה הקודמת ועומד נכון לאומדן משרד החקלאות האמריקאי על בין 7 ל – 8.4 דולר לבושל. זו קפיצה משמעותית ביותר כאשר תוך חודש המחיר שמקבל היצרן עלה בכשני דולר (בין 5 ל – 6 דולר לבושל). המחיר לעונת 2010/11 היה 5.02 דולר לבושל, ואילו הערכה לעונת 2011/12 היא בין \$6 ל – 6.2 דולר לבושל..

גרעינים אחרים:

אפשר לומר שאין סחורה חקלאית שלא נפגעה מפגעי מזג האוויר. באופן כללי רמת ההיצע של הסחורות הרכות עודכנה כלפי מטה, בעוד רמת הביקושים עלתה במקצת. במצב זה ברור שהמחירים לא נשארו סטטיים והמגמה של עליה במחירים בחודש האחרון גבוהה מזו שהוערכה בחודש יולי. אולם אין ספק שהעלייה במחירים של התירס והסויה משמעותיים ביותר. השינוי החזק במחיר של סחורות אלו יגרום לצרכנים לעבור למוצרים חליפיים ומכאן כנראה גם הסיבה לעלייה המתונה יותר במחיר שאר הגרעינים.

אפשר לקבוע בוודאות שאנו נמצאים היום בטווח מחירים שונה מאשר לפני חודשיים. העונה מבחינת החצי הכדור הצפוני תהיה עונה קשה לסחורות הרכות. גם אם המחירים ישנו מגמה עד שלא נקבל מידע על צפי היבול בחצי הכדור הדרומי, מחירי הגרעינים יהיו משמעותית גבוהים מאלו שחוינו בתחילת השנה.

ההשפעות על מחירי מוצרי המזון כבר החלו בארץ ובהול, אולם ההשפעה המשמעותית אמורה להגיע בחודשים הקרובים. קשה מאוד להעריך את מחירי התשומות למזון לבעלי חיים כאשר ישנה קפיצה כל כך גדול במחירים. כפי שנאמר כנראה שאנו נמצאים בפסגת המחירים ואולי קצת מעבר לכך, אולם ברור שצרכני התשומות ישנו את תמהיל הרכישה שלהם על מנת למזער את הנזק. על כן כל הערכה לגבי אחוזי השינוי הוא בגדר ניחוש בלבד, ברם צפי של עליה בעשרות אחוזים נראה ריאלי יותר מאשר עליה באחוזים בודדים. צפוי שהעלייה בעלויות תהיה הדרגתית ולא בהתאמה חריפה אחת. הסיבה לכך היא שהיבואנים קנו סחורה עתידית במחיר נמוך מהמחיר העתידי ומלבד העלות הנוספת של שער הדולר מחיר הסחורה הקיימת עדיין נרכש על פי המחירים הישנים, אולם לקראת סוף השנה המחיר יהיה גבוה בצורה משמעותית מהמחיר היום והכל תלוי במחיר ביום הקנייה של הסחורה העתידית. יש לזכור עוד נתון חשוב שצפוי להשפיע על מחירי המוצרים מהחי. בשנה האחרונה מחירי התוצרת מן החי ובמיוחד חלב ובשר היו בשפל באירופה. על פי דוח של ארגון ה-OECD (שטרם פורסם) בשנת 2011 היה מחיר החלב בארץ גבוה מהמחיר העולמי במעל 10%, מצב זה השתנה אף במעט בשנת 2012 (הערכה) עקב התחזקות הדולר. גם היצע גדול של בשר בשוק האירופי הביא למחירים נמוכים ביותר של בשר בקר. ההשפעה של עליית מחיר המזון לבע"ח עשוי בתקופה הקרובה להביא לכמה תרחישים, כמו לאי שינוי במחיר החלב והמשך של צניחה במחיר הבשר, או לתחילת עלייה במחיר החלב ובשר יציב ונמוך, או עלייה במחירי החלב והבשר. הבעיה במדינות אירופה ובמיוחד במדינות גוש האירו זו ההאטה הכלכלית הכוללת הפחתה בצריכה המקומית, קיימת אפשרות שהמחירים של מוצרים מן החי לא יוכלו לעלות עקב המצב, במקרה זה היצרנים ימצאו את עצמם בפני שוקת שבורה שעלולה להביא יצרנים לעזוב את השוק, מצב זה עלול להתרחש גם בארה"ב אם כי בתרחיש נמוך יותר עקב התמיכה השונה הנהוגה.

גל ההתייקרות של מוצרים מן החי הוא וודאי, גם מחירי השמנים יעלו עד לסוף השנה ונראה שהאורז לא יאחר. מחירי הקמח והלחם החלו כבר לעלות. למעשה המוצרים היחידים שלא נפגעו הם סוכר וכותנה.

מעל לחודש לאחר תחילת עליית המחירים המילה משבר מזון נשמעת יותר ויותר. כל הסימנים למשבר מזון כמו של שנת 2008 נמצאים כאן לפנינו: מחירי אנרגיה בסביבות 100 דולר לחבית, למרות שזה מחיר שהסביבה

הכלכלית התרגלה אליו, עדיין מחיר זה משמעותי בעלויות ליצרנים מצד אחד ומצד שני עלול שלא להעביר מספיק מגדלים מייצור דלק ביולוגי למזון. פרמטר אחד שונה מאשר בשנת 2008, אז מדינות נכנסו למשבר במצב כלכלי יציב ולמעשה בפריחה כלכלית, גם אם מדומה, אך עם ביקושים גדולים. היום גושים שלמים ומדינות גדולות נמצאות בשלב זה או אחר של האטה, מצב זה מסוכן יותר מאחר שלמדינות אין מספיק מרחב תמרון ואין מספיק משאבים זמינים.

נספח 1 – הערכה גסה לאפשרות לעליות מחירי מוצרים מן החי עד לסוף השנה

עליית מחירי גרעינים נכון לחודש אוגוסט - שער דולר 4.00 ותחילת עלייה במחירי סחורות						
צפי לעלייה כללית של 25%						
עליית מחיר צרכן צפויה	עליית מחיר ליצרן	מרכיב עלות יצרן במחיר צרכן	מרכיב מזון במחיר היצרן	מרכיב גרעינים במזון	מוצר	
6%	11%	60%	60%	70%	חלב	
8%	12%	73%	55%	85%	ביצים	
7%	14%	50%	67%	85%	פטם	
6%	14%	45%	67%	85%	הודו	
עליית מחירי גרעינים עד סוף שנה על פי מתווה של התמתנות מסוימת במחיר הסחורות						
צפי לעלייה כללית של 40%						
עליית מחיר צרכן צפויה	עליית מחיר ליצרן	מרכיב עלות יצרן במחיר צרכן	מרכיב מזון במחיר היצרן	מרכיב גרעינים במזון	מוצר	
10%	17%	60%	60%	70%	חלב	
14%	19%	73%	55%	85%	ביצים	
11%	23%	50%	67%	85%	פטם	
10%	23%	45%	67%	85%	הודו	
עליית מחירי גרעינים עד סוף שנה - עלייה על פי המחיר הנוכחי של אופציות לסוף שנה						
צפי לעלייה כללית של 50%						
עליית מחיר צרכן צפויה	עליית מחיר ליצרן	מרכיב עלות יצרן במחיר צרכן	מרכיב מזון במחיר היצרן	מרכיב גרעינים במזון	מוצר	
13%	21%	60%	60%	70%	חלב	
17%	23%	73%	55%	85%	ביצים	
14%	28%	50%	67%	85%	פטם	
13%	28%	45%	67%	85%	הודו	